

Protagonistes ARTS EN VIU

Marta Delgadillo

“La cultura contribueix al benestar personal”

Jordi Bordes
BARCELONA

Usuària convençuda de les oportunitats d'Apropa Cultura, és activista i vocal de cultura i pressupostos a la junta directiva d'ActivaMent, una organització de salut mental en primera persona que té prop de 700 socis arreu de Catalunya. Des de fa cinc anys canalitza els paquets de deu entrades que s'ofereixen (a 3 euros per cap) entre els socis de l'entitat, gestionant les activitats de la seu de Barcelona i acompanyant les delegacions comarcals en la implementació del programa. Està graduada en història de l'art i és una enamorada del teatre, arran d'assistir com a espectadora a l'espectacle de Comediants *La nit*, a finals dels anys vuitanta, que la va portar a fer de dimoni en els Jocs Olímpics de Barcelona i a treballar després en l'equip de producció de Comediants i de La Fura dels Baus. Està fent un doctorat en què pretén radiografiar les bones pràctiques entre cultura i salut, i aspira a sistematitzar-les. A ActivaMent, alternen les assistències a espectacles amb les accions culturals de l'entitat, com ara concursos literaris, un fanzín i una companyia de teatre pròpia.

Què fa la seva entitat?

ActivaMent és una associació d'uns 700 socis que hem viscut l'experiència del trastorn mental en algun moment de la vida. Les persones amb problemes de salut mental tenim barreres psicosocials, que són l'estigma, els estereotips que generen prejudicis de la majoria de la societat cap a nosaltres, i l'autoestigma, els estereotips que generen prejudicis que reproduïm cap a nosaltres mateixos. Per lluitar contra l'estigma social, el primer que cal vèncer és l'autoestigma. La cultura ens ajuda a socialitzar-nos i a empoderar-nos. És molt millor una tarda al teatre que dues pastilles abans d'anar a dormir.

Quins beneficis reporta assistir a Apropa Cultura.

Abans de la pandèmia, programàvem dues sessions al mes (habitualment una de música i una altra de teatre). És una oportunitat per fer xarxa entre nosaltres, per poder parlar d'alguna cosa més que de la malaltia, i desempaïllar-nos

del rol de malalts. D'agraïments, n'hi ha continuament. Sobretot al Liceu, perquè sempre hi ha gent que encara no hi ha anat. Quan es va acabar una òpera, una noia em va abraçar: em deia que estava tan feliç com si li hagués tocat la loteria. I en una trobada posterior a un concert de L'Auditori jo els parlava de Wagner fins que una de les companyes que no sol intervenir gaire en les converses va deixar-se anar: resulta que havia estudiat música i va fer una aportació meravellosa. O quan ens van acabar fent fora del bar després de veure *Alba o el jardí de les delícies*, al TNC: ens va donar per parlar durant dues o tres hores de la vida. Tot això s'instal·la en la memòria dels usuaris i ens aporta una bona experiència. Encara ens hem de convèncer que cultura és salut. Aquestes activitats ens ajuden molt a

M'he adonat que la cultura acaba sent en 'leitmotiv' de molts que estem en risc i tenim moltes coses per aportar a la societat

tirar endavant i ens estimulen el pensament crític. Avui dia encara hi ha molta vulneració de drets al col·lectiu, en general no ens sentim gaire ben tractats i les experiències d'Apropa Cultura són just el contrari: una iniciativa inclusiva a favor de la salut mental.

Com ho feu per repartir les entrades?

Apropa Cultura fa diferents convocatòries en què ofereix entrades a totes les entitats de persones en situació de vulnerabilitat. Al començament, triava el primer que trucava quan obrien convocatòria. Ara s'estableixen per concurs i s'han de marcar les prioritats de cada entitat. Nosaltres sempre demanem ser un grup de deu persones per activitat. Quan ja tinc les entrades confirmades faig una invitació general als usuaris per veure qui es vol apuntar cada dia. Faig un *doodle* (una invitació oberta perquè els usuaris s'inscriguin digitalment) i quan hi ha excedent de participants, estableixo uns criteris, prioritant els que no ha-

gin anat mai a aquell equipament o que no s'hi hagin estrenat.

Els que demanen les entrades fallen, algunes vegades?

La sol·licitud es pot fer dos mesos abans de la data. Jo els faig un parell de recordatoris abans de la funció. Tot i així, al col·lectiu, potser hi ha algú que aquell dia no es trobi bé o no tingui els ànims per sortir de casa. Jo vinc del sector de les arts escèniques i sé el que costa que una producció arribi a escena; per això, si hi ha alguna baixa, procuro oferir l'entrada a algú altre, fins a una hora abans de l'espectacle, perquè no quedi cap seient buit. A vegades pot ser una manera per connectar amb els nous usuaris que encara no coneixen aquest programa.

Pensar que les persones amb trastorn mental preferim les comèdies per evadir-nos de la nostra realitat és un estereotip

Sovint des de Cultura insistim a vehicular-ho amb Ensenyament. Però és cert que l'Institut del Teatre i el Teatre Lliure estan obrint línies cap a un teatre 'terapèutic'.

Precisament, estic fent un doctorat en societat i cultura, que tot just he començat, a la Universitat de Barcelona, en la branca d'arts escèniques, que em dirigeix l'Enric Ciurans. Per ara estic fent entrevistes per conèixer les activitats d'arts escèniques aplicades que tenen un efecte terapèutic (tot i que aquesta paraula no m'agrada gaire perquè pot generar una certa confusió: els terapeutes tenen tècniques pròpies que no sempre són escèniques). M'agradaria explicar aquestes experiències i les seves metodologies i resultats, i provar de sistematitzar-les. Alguns exemples poden ser el projecte del Liceu al Raval: la cultura i la inclusió s'agermanen per superar l'estigma. Són projectes integradors, com el del Lliure, fa un parell de temporades, en el cicle *NOSaltres*. Theodor Adorno diu

que la cultura que no tingui en compte el conjunt de la societat és ingènua. Ningú no dubta que l'esport és salut, que contribueix a tenir una vida saludable. Ara ens toca fer evident aquest procés amb la cultura: la cultura contribueix al benestar.

El problema d'aquests programes, molt ben intencionats, és que sovint no tinguin continuïtat.

Si parlem d'Apropa Cultura és molt potent perquè cal molt rigor i sensibilitat per fer una programació 360° que proposi funcions continuament, alhora que fa sensibilització als teatres i, d'una altra banda, sessions de formació. Pel que fa a la no continuïtat, hi ha sorpreses. Per exemple, a finals dels anys vuitanta jo estava molt desorientada i no sabia què volia fer. Fins que vaig veure *La nit*, de Comediants. Va ser una experiència tan màgica que em vaig dir que em volia dedicar a allò: volia contribuir que el públic visqués aquells moments màgics. Al cap de pocs anys, vaig formar part dels *Dimonis* en la cloenda dels Jocs Olímpics, i després hi vaig treballar en l'equip de producció, uns anys a Comediants i després en La Fura. Una acció puntual (anar a veure una obra de teatre) va convertir-se en el *leitmotiv* de la meua vida. M'he adonat que la cultura acaba sent el *leitmotiv* de moltes persones que estem en risc, que som titllats de bojos i boges, i que tenim moltes coses per aportar a la societat.

Tornem a les accions amb Apropa Cultura. Les prepareu d'alguna manera? Hi doneu continuïtat?

Quan envio correus de recordatori als socis d'ActivaMent que s'han apuntat a cada activitat provo de donar-los algunes claus, com ara un vídeo de *Tristany i Isolda* si anem a veure aquella òpera, i contextualitzo l'època. Sempre ens apuntem a la sessió prèvia del Liceu. I si trobem una postfunció en un teatre, són meravelloses.

I els usuaris, hi escriuen?, debaten?

Fins a la Covid, sí que anàvem a un local a xerrar sobre el que havíem vist després de cada funció. Alguna vegada he pensat de convidar els participants a fer un petit comentari de cada obra al nostre web, però els nostres recursos com a entitat són molt escassos i fins ara no he trobat com posar-ho en marxa.

Marta Delgadillo, fa uns dies a l'Amfiteatre Grec de Barcelona ■ ORIOL DURAN

dors dels equipaments. Un exemple: va haver-hi una vegada, al Teatre Lliure, que una usuària va presentar-se el dia abans a una funció de Taylor Mac i des de taquilles li van poder fer un lloc perquè no hagués fet el viatge per a res.

Deu ser difícil poder repetir gaire amb entrades d'Apropa Cultura. Busqueu altres alternatives de franc, com ara el Barcelona Districte Cultural?

El grup és molt actiu i busca entre les actuacions que siguin de franc, nosaltres també fem promoció de L'Altre Festival que promou la creació i el manteniment de les arts escèniques relacionades amb l'àmbit de la salut mental.

Arran de la Covid-19, hem entrat en un moment d'una certa psicosi en les platees, pel por al contagi. Ha notat que tenen por a apuntar-se?

Sí, molt. Els neuroleptics [medicament psicodèpressor] afecten el sistema immunitari, i per això som considerats un col·lectiu de risc. Però encara no estem vacunats. A això cal sumar-hi possibles afectacions afegides de cada usuari, com ara malalties respiratòries. També és cert que cadascú té la seva particularitat: hi ha qui no vol anar al teatre a partir de determinada hora; uns altres que no volen freqüentar alguns barris... Per això és tan important el teatre, perquè és una activitat que es fa en col·lectiu i per a nosaltres és vital perquè amb el trastorn mental tot es viu amb molta soledat, habitualment.

També pot ser molt útil perquè és un mirall del comportament humà.

Aporta eines de pensament crític. I és molt necessari en el nostre context. Són beneficis personals que transcendeixen els aspectes merament culturals. Et permet traslladar l'acció a la teva realitat. Un exemple molt clar és el teatre de l'oprimint d'Augusto Boal, que t'ensenya a trobar alternatives. No arriba a ser un terapeuta amb les seves tècniques, però sí que et donen solucions a les quals difícilment hauries arribat tu mateix. També hi ha la *katharsis*, la capacitat de vehicular emocions que són de difícil gestió personal. I, finalment, també ens ensenya a expressar-nos millor. Sortim del rol del malalt i ens atrevim a compartir opinions acabada la funció, per exemple.

La comèdia, menystingut com un gènere inferior al dramàtic, ajuda a una evasió que potser també és molt necessària en una situació crítica personal, no?

La veritat és que no podem triar tant com volem. Depèn molt de la programació que ofereix Apropa Cultura. Nosaltres destinem la meitat de les accions a música i l'altra meitat l'alternem entre teatre, dansa, òpera... Algun cop triem comèdies, però pel que he comprovat, els socis d'ActivaMent prefereixen les obres més complexes. Pensar que les persones amb trastorn mental preferim les comèdies per evadir-nos de la nostra realitat és un estereotip: sovint ens agraden més les obres que ens fan pensar. ■

'Lliures d'estigma'

Per segon any consecutiu, la temporada d'Apropa Cultura està dedicada a un col·lectiu concret en situació de vulnerabilitat o risc d'exclusió social. Si el 2019/20 es va centrar en les dones, ara enfoca la salut mental, un dels col·lectius que més ús fan de la xarxa Apropa per a les seves sortides culturals i un dels més estigmatitzats per la societat. Segons l'OMS, una de cada quatre persones tindrà un problema de salut mental al llarg de la vida. Tot i aquesta elevada xifra, aquests problemes encara són molt desconeguts per la societat, i aquesta està plena de prejudicis i d'estigmes. Dedicant la temporada a la salut mental, Apropa Cultura remarca a institucions i ciutadania la presa de consciència de la importància de la salut mental en la nostra vida diària i comunitària. La campanya *Lliures d'estigma* destaca la necessitat que els espais culturals siguin espais lliures d'estigma, de prejudicis i d'etiquetes tòxiques.

Les entrades costen 3 euros. Se les paga cada usuari?

En principi, sí. Però els podem cobrir des de l'entitat si l'usuari té dificultats econòmiques. Pensa que el trastorn sol brotar en la infància i l'adolescència, i això dificulta molt el procés de formació, cosa que implica tenir feines més precàries. La majoria de persones del col·lectiu estem en risc d'exclusió social.

Com és la confrontació amb el públic. Un dels mèrits d'Apropa Cultura és que, encara que l'entrada sigui molt barata, us situen en llocs preferents. El contrast amb l'abonat del Liceu, deu ser notable, no?

Mai no hem tingut cap experiència negativa, cap problema d'integració amb el públic; ens han tractat sempre molt bé. Quedem molt contents amb els treballa-